

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 50 сторінок, 3 таблиці, 4 рисунка, перелік джерел посилання з 52 найменувань

«Банки на валютному ринку»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єкт дослідження є валютний ринок.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі діяльності банків на валютному ринку.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - проаналізувати особливості діяльності банків на валютному ринку, виявити проблеми та перспективи розвитку.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність валютного ринку;
- дослідити операції банків на валютному ринку;
- дослідити нормативно-правові основи діяльності банків на валютному ринку;
- охарактеризувати сучасний стан розвитку валютного ринку України;
- виявити проблеми та перспективи розвитку діяльності банків на валютному ринку.

Практичне значення отриманих результатів полягає у їхньому подальшому використанні у навчальному процесі та практичній діяльності.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: валютний ринок, валютні операції, валютний курс, валютні відносини.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ.....	5
1.1 Сутність валютного ринку.....	5
1.2 Операції банків на валютному ринку.....	11
1.3 Нормативно-правові основи діяльності банків на валютному ринку.....	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	26
2.1 Сучасний стан розвитку валютного ринку України.....	26
2.2 Проблеми та перспективи розвитку діяльності банків на валютному ринку...	34
ВИСНОВКИ	42
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	45

ВСТУП

Актуальність теми. Без функціонуючої системи валютних відносин, яка є одним з основних рушіїв ринкової трансформації економіки, розвиток економічних відносин неможливий в умовах глобалізації і інтернаціоналізації процесів, що відтворюють суспільство. Тільки нації з ринковою економікою можуть успішно адаптуватися до стану економіки і гарантувати здоровий рівень соціального зростання. Валютні ринки - це офіційні центри, де на основі попиту і пропозиції відбувається купівля-продаж іноземних валют за національним курсом. З боку інституцій валютні ринки представляють собою сукупність банків, брокерських фірм, корпорацій, ТНК. Національна валюта використовується для внутрішніх операцій, а іноземна валюта потрібна для міжнародних операцій. Саме з цієї причини існують валютні ринки, де можливо купувати або продавати іноземну валюту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування банків на валютному ринку присвячені праці провідних вчених, таких як Аржевітін С. М., Боришкевич О. В., Дзюблюк О. В., Примостка Л. О., Сусіденко Ю.В. та ін.

Мета і завдання дослідження. Мета – проаналізувати особливості діяльності банків на валютному ринку, виявити проблеми та перспективи розвитку.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- розкрити сутність валютного ринку;
- дослідити операції банків на валютному ринку;
- дослідити нормативно-правові основи діяльності банків на валютному ринку;
- охарактеризувати сучасний стан розвитку валютного ринку України;
- виявити проблеми та перспективи розвитку діяльності банків на валютному ринку.

Об'єкт дослідження – валютний ринок.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі діяльності банків на валютному ринку.

Методи дослідження. Для вирішення завдань використовувались такі методи: аналітичний, синтез, узагальнення, порівняння, динамічний аналіз, а також графічний та табличний методи для наочного відображення отриманих результатів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає у їхньому подальшому використанні у навчальному процесі та практичній діяльності.

Інформаційною базою дослідження слугували закони, положення та нормативно-правові акти банківського регулювання, аналітичні та статистичні дані Міністерства фінансів, дані Національного банку України, науково-дослідницькі праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодики, інтернет ресурси.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ

1.1 Сутність валютного ринку

Без функціонуючої системи валютних відносин, яка є одним з основних рушіїв ринкової трансформації економіки, розвиток економічних відносин неможливий в умовах глобалізації і інтернаціоналізації процесів, що відтворюють суспільство. Тільки нації з ринковою економікою можуть успішно адаптуватися до стану економіки і гарантувати здоровий рівень соціального зростання.

Національна валюта використовується для внутрішніх операцій, а іноземна валюта потрібна для міжнародних операцій. Саме з цієї причини існують валютні ринки, де можливо купувати або продавати іноземну валюту. Ринок товарів і послуг, міжнародні перекази капіталу, праці та технологій значно менше, ніж валютний ринок. На цих великих ринках люди, підприємства, банки та державні організації працюють разом, щоб обміняти одну валюту на іншу, допомагаючи кожній стороні досягти своїх власних цілей. Крім того, можна «спекулювати», продаючи валюту заздалегідь за сприятливим майбутнім валютним курсом.[47]

Валютні ринки - це офіційні центри, де на основі попиту і пропозиції відбувається купівля-продаж іноземних валют за національним курсом. З боку інституцій валютні ринки представляють собою сукупність банків, брокерських фірм, корпорацій, ТНК. Банки виконують валютні угоди між собою на міжбанківському ринку та з торгово-промисловою клієнтурою. Відповідно до національного банківського або валютного законодавства, права банків здійснювати міжнародні операції і валютні операції при кризах обмежуються, якщо немає ліцензії.[36]

За економічним змістом валютний ринок являє собою частину грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на валюту як специфічний товар. За призначенням і організаційною формою валютний ринок — це сукупність спеціальних установ і механізмів, які у взаємодії забезпечують вільний продаж і купівлю національної та іноземної валюти за співвідношенням попиту і пропозиції.[17] Операції з обміну валют відомі зі стародавніх часів. Однак валютні ринки в сучасному розумінні сформувалися лише в ХІХ ст. Цьому сприяли такі передумови:

- поступ міжнародних економічних відносин;
- розвиток світової валютної системи, поширення кредитних засобів міжнародних розрахунків;
- розвиток банківських систем та кореспондентських зв'язків між банками різних країн;
- удосконалення засобів зв'язку та інформаційних технологій (телеграф, телефон, телекс, мережний зв'язок тощо). [37]

Валютні ринки як одна з важливих складових світового господарства реагують на зміни в економіці та політиці, а також впливають на них у зворотному напрямі.

Структура валютного ринку кожної окремої країни значною мірою залежить від державної політики з регулювання економіки, зокрема заходів валютного регулювання, яке здійснюється передусім з метою підтримки стабільного валютного курсу і досягнення рівноваги платіжних балансів.

Об'єктом валютного ринку служать валютні цінності, зокрема іноземні, коли суб'єкти цього ринку купують чи продають їх за національну валюту, та національні, коли суб'єкти ринку купують чи продають ці валютні цінності за іноземну валюту. Оскільки на ринку одночасно відбувається продаж іноземної та національної валюти, то вони існують, як об'єкти валютного ринку.[17]

Суб'єктами валютного ринку можуть виступати фізичні і юридичні особи, посередники — банки, брокерські контори, валютні біржі, які «зводять» продавців і покупців валюти та забезпечують організацію купівлі-продажу

валюти. Основна мета діяльності всіх суб'єктів валютного ринку є отримання прибутку від своїх операцій.[17]

Кожен із суб'єктів валютного ринку виконує свої функції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. – Учасники валютного ринку та їх функції

Суб'єкти	Функція
Комерційні банки	Здійснюють основний обсяг валютних операцій. Банки акумулюють (через операції з клієнтами) сукупні потреби ринку у валютних конверсіях, а також у залученні (розміщенні) коштів. Крім задоволення заявок клієнтів банки можуть проводити операції і самостійно за рахунок власних коштів.
Центральні банки	Керування валютними резервами, проведення валютних інтервенцій, які впливають на рівень обмінного курсу, регулювання рівня відсоткових ставок по вкладеннях на світових валютних ринках. Найбільш впливові: ФРС США, Бундесбанк (Німеччина), Банк Англії, ЄЦБ.
Великі міжнародні банки	Є провідними споживачами валютного ринку і здійснюють найбільший вплив (Deutsche Bank, Barclays Bank, Union Bank, Switzerland, Manhattan Bank та ін.).
Фірми, що здійснюють зовнішньоторговельні операції	Мають стабільний попит на іноземну валюту (імпортери) і пропозицію іноземної валюти (експортери), а також розміщують і залучають вільні валютні залишки у короткострокові депозити. Прямого доступу на ринок не мають.
Компанії, що здійснюють закордонні вкладення активів	Міжнародні інвестиційні фонди здійснюють політику диверсифікованого управління портфелем активів, вкладаючи кошти в цінні папери держави й корпорацій будь-яких країн.
Валютні біржі	У деяких країнах більшою частиною економіки виступають валютні біржі, у функції яких входить здійснення обміну валют для юридичних і фізичних осіб та формування ринкового валютного курсу.
Валютні брокерські фірми	Зводять покупців та продавців іноземної валюти і здійснюють між ними конверсійні або депозитно-кредитні операції. За посередництво стягують брокерську комісію у вигляді відсотка від суми угоди.

Джерело: складено автором

Валютний ринок має власну інфраструктуру і широко розвинуту систему сучасних комунікацій, що забезпечують оперативний зв'язок між суб'єктами ринку не тільки в межах окремих країн, а й у світовому масштабі. Залежно від

організації торгівлі валютний ринок поділяється на біржовий і позабіржовий. На біржовому ринку торгівля валютою здійснюється організовано на спеціальному майданчику, який називається валютною біржею. Прискорено розвивається позабіржова валютна торгівля, коли продавці і покупці валюти виступають у прями зв'язки між собою. Сучасні засоби зв'язку й електронні інформаційні технології дають змогу зробити це значно швидше й дешевше, ніж через біржу [2].

Особливість функціонування валютного ринку можна визначити такими характеристиками: валютний ринок нематеріальний; немає конкретного місцезнаходження, єдиного центру; механізм його функціонування – обмін валюти однієї країни на валюту іншої країни; існує цілковита свобода моментального відкриття чи закриття будь-якої позиції, можливість торгувати цілодобово в режимі *onlain*; є міжбанківським ринком; має гнучку систему організації торгівлі та гнучку стратегію оплати за укладення угоди; є одним з найліквідніших ринків завдяки можливості роботи з різними валютами; завдяки процесу телекомунікації й інформатики є глобальним, тобто розгорнутим у масштабі всього світу.[50]

За сферою поширення розрізняють валютні ринки: внутрішній, регіональний, міжнародний. Внутрішній валютний ринок функціонує в межах однієї країни. До регіональних валютних ринків належать:

- американський (центри — Нью-Йорк, Чикаго, Лос-Анджелес);
- європейський (центри — Лондон, Франкфурт-на-Майні, Цюрих);
- азіатський (центри — Токіо, Гонконг, Сінгапур, Мельбурн).

Світові валютні ринки розташовані у світових фінансових центрах. Зокрема, в Бахреїні, Лондоні, Гонконзі, Франкфурті-на-Майні, Парижі, Цюриху, Нью-Йорку, Токіо та Сінгапурі. На валютних ринках банки проводять операції з найбільш розповсюдженими світовими валютами, що відомі своєю надійністю та статусністю, широко використовуються в світовому платіжному обороті та використовуються на міжнародному рівні. Сьогодні одним з найпопулярніших та найбільш відомих ринків є FOREX. Міжнародний валютний ринок FOREX

(Foreign Exchange Market) – це ринок, що спеціалізується на операціях з купівлі-продажу іноземної валюти, та наданням позик з виконанням на певну дату на конкретних умовах (сума, обмінний курс, процентна ставка).[11]

За ступенем конвертованості валюта поділяється на такі типи:

– вільно конвертована (вільно конвертована валюта (ВКВ) — валюта, що вільно та без обмежень обмінюється на валюти інших країн і застосовується у всіх видах міжнародного обігу);

– частково конвертована (частково конвертована валюта обмінюється на обмежену кількість іноземних валют, у міжнародних розрахунках застосовується з обмеженнями);

– неконвертована (неконвертована (замкнена) валюта не обмінюється на інші іноземні валюти і застосовується лише на території країни);

– клірингова (клірингова валюта— розрахункові валютні одиниці, які існують лише як розрахункові гроші у вигляді бухгалтерських записів банківських операцій за взаємними поставками товарів та наданням послуг між країнами-учасниками клірингових розрахунків. Усі розрахунки в іноземній валюті здійснюються через уповноважені банки, тобто банки, що мають ліцензії центрального банку). [14]

Резервними називають валюти, які переважно використовуються для міжнародних розрахунків і зберігаються Центральними банками інших країн. До них відносять долар США, фунт стерлінгів, швейцарський франк, японську ієну, євро. [14]

Міжнародний валютний ринок - це специфічно оформлений механізм, що обслуговує та регулює міжнародну систему валютних операцій на основі попиту і пропозиції.[41]

FOREX є найбільшим ринком в світі, він становить за обсягом до 90% всього світового ринку капіталів. Безліч учасників даного ринку - банки, брокерські фірми, інвестиційні фонди, фінансові та страхові компанії протягом 24 годин на добу купують і продають валюту, укладаючи угоди протягом декількох секунд в будь-якій точці земної кулі.[3]

Міжнародні платежі, платежі між підприємствами різних країн, що постачають продукти та послуги, іноземні інвестиції, міжнародний туризм та бізнес-візити - це лише деякі приклади того, як валютні операції створюють економічні зв'язки між учасниками різних ринків, які знаходяться в різних країнах. Ці великі економічні операції не відбувалися б без валютних операцій. Однак, оскільки пропозиція і попит на транзакції з кожною валютою в різних бізнес-центрах коливаються з плином часу, ціна кожної валюти змінюється швидко і некритично, перетворюючи гроші, які тут функціонують як інструмент, на товар сам по собі.[46]

Ціна валюти в основному визначається ринком за моделлю плаваючого валютного курсу, що лежить в основі глобальної грошової системи. В результаті обмінний курс спочатку збільшується, а потім знижується. В результаті можна купити валюту за нижчою ціною, а потім продати її за більш високою ціною для отримання прибутку.

Головні особливості міжнародного валютного ринку, які визначаються з його функціонування:

1. Інтернаціоналізація валютних ринків залежить від глобалізації торгівлі, а також широкого прийняття інструментів електронної комунікації та здійснення операцій і розрахунків.

2. Операції здійснюються безперервно протягом 24 годин у всіх частинах світу. Робота на валютних ринках цілодобова по відліку часових поясів від нульового меридіана, що проходить через Гринвіч - Greenwich Meridian Time (GMT), починається в Новій Зеландії (Веллінгтон) та проходить послідовно часові пояси в Сіднеї, Токіо, Гонконгу, Сінгапурі, Москві, Франкфурті-на-Майні, Лондоні, Нью-Йорку і Лос-Анджелесі. [40]

3. Валютний відділ комерційного банку складається, як правило, з двох підрозділів: дилерського офісу (front-office), завданням якого є укладання валютних угод; операційного офісу (back-office), у функції якого входять перевірка документів, облік та перерахування валюти.

4. Техніка валютних операцій уніфікована, розрахунки здійснюються по кореспондентських рахунках банків.

5. Кількість учасників спекулятивної та арбітражної діяльності різко зросла і тепер включає не тільки банки та ТНК, а й інші юридичні організації, включаючи фізичних осіб.

6. Нестабільність валют, курс яких, має часто свої тенденції, які не залежать від фундаментальних економічних факторів. Світовий валютний ринок - найпотужніший і ліквідний, але вкрай чутливий до економічних і політичних новин.[41]

За спеціалізацією валютних ринків можна підрозділити на:

- ринки процентних ставок на іноземні валюти;
- ринки конверсійних операцій;
- ринки окремих розрахункових одиниць.

За об'єктами торгівлі валютні ринки можуть мати такі сегменти:

- форексний ринок, де торгують безготівковою валютою (форексом). За безготівкового обороту безготівкові активи, якими оперує валютний відділ банку, становлять залишки з рахунків у іноземній валюті. Необхідні платежі здійснюються з одного рахунку на інший засобом бухгалтерських записів. Як правило, на внески в іноземній валюті нараховуються проценти;

- готівковий (банкнотний) ринок, де валюта фізично рухається у просторі. При цьому підвищуються витрати на транспортування, охорону, страхування, зберігання валюти, підвищується спред із котирування іноземних банків. Фізичне зберігання у спеціальних сховищах, без процентів.[37]

1.2 Операції банків на валютному ринку

Валютні операції — це контракти агентів валютного ринку щодо купівлі-продажу та надання позик в іноземній валюті на певних умовах, у певний момент часу.[48]

Валютна операція у широкому розумінні — це конкретна форма прояву валютних відносин у народногосподарській практиці, у вузькому розумінні — операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, використанням валютних цінностей як засобу платежу в міжнародному обороті, увезенням, вивезенням, переказуванням на територію країни та за її межі валютних цінностей.[18]

Основні види валютних операцій:

- конверсійні (форексні) операції (обмін однієї валюти на іншу),
- депозитно-кредитні операції (надання міжбанківських позик (розміщення депозитів) у різних валютах).[26]

Основна відмінність конверсійних операцій від депозитно-кредитних операцій полягає в тому, що перша передбачає обмін еквівалентних сум валюти за узгодженим ринковим курсом, в той час як остання передбачає одностороннє надання іноземних валютних коштів на певний період на умовах повернення і сплати відсотків за певною процентною ставкою. Основні операції на валютному ринку представлені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2. - Класифікація операцій банків на валютному ринку

Ознаки класифікації	Вид операції
Термін здійснення платежу з купівлі-продажу валюти	- касові, або операції з негайною поставкою; строкові.
Механізм здійснення операцій	- операції спот; - форвардні операції; - ф'ючерсні операції; - опціонні операції.

Продовження таблиці 1.2

Цільове призначення	<ul style="list-style-type: none"> - операції з метою одержання валюти для здійснення платежів за міжнародними розрахунками; - операції з метою страхування від валютних ризиків (операції хеджування);
Форма здійснення	<ul style="list-style-type: none"> - безготівкові; - готівкові.
Масштаби операцій	<ul style="list-style-type: none"> - оптові (здійснюються між банками); - роздрібні (здійснюються між банками та їхніми клієнтами).

Джерело: складено автором за даними [19]

Касові операції полягають у купівлі-продажу валюти на умовах поставки її не пізніше другого робочого дня з дня укладення угоди за курсом, узгодженим у момент її підписання. Такі угоди можуть передбачати поставку валюти в той же день, на наступний робочий день, проте найчастіше — на другий робочий день. Ця остання угода називається «спот», а касові операції на цій умові — «операції спот». Вони дають можливість їх учасникам оперативно задовольнити свої потреби у валюті на вигідних умовах. [18]

Спот операція – це конверсійна операція з датою валютування, відмінною від дати укладення угоди не більше ніж на два робочих банківських дні за курсом, зафіксованим в момент її укладання. [18]

Дата валютування (термін валютування) – це строк або дата реальних розрахунків за угодою. В залежності від дати валютування виокремлюють такі види спот операцій як операції today, tomorrow і spot.

Якщо угода з купівлі-продажу валюти відбувається до 15-00 поточного робочого дня і розрахунки за цією угодою здійснюються в той же день, тоді угода називається today (TOD). Якщо угода укладається сьогодні, а розрахунки за угодою здійснюються протягом наступного робочого банківського дня, то така угода називається tomorrow (TOM). Якщо угода укладається сьогодні, а

розрахунки за угодою проводяться післязавтра, то угода називається spot (SPT). Операція «своп» складається з двох частин: операції з купівлі валюти на умовах «тод», «том» або «спот» та операції з продажу валюти на умовах «форвард».[18]

Учасники касових операцій мають можливість:

- терміново одержати валюту для погашення своїх зовнішньоекономічних зобов'язань;
- уникнути втрат від зміни валютних курсів: імпортер негайною купівлею іноземної валюти страхує себе від можливих втрат унаслідок підвищення її курсу, а експортер негайним продажем інвалюти страхується від втрат, пов'язаних із падінням її курсу;
- оперативно диверсифікувати свої валютні запаси, а банкам — ще й оперативно відрегулювати свою валютну позицію. [18]

Строкові валютні операції включають купівлю та продаж валютних цінностей з затримкою доставки більше двох робочих днів. Ці операції далі класифікуються за механізмом реалізації: спот, форвардні, ф'ючерси, опціони.

Строкові операції відрізняються тим, що вони супроводжуються стандартизованими угодами (контрактами), які мають юридичну силу протягом певного періоду часу (від підписання до оплати) і стають предметом купівлі-продажу на валютних ринках. Їх називають валютними деривативами. Форвардні і ф'ючерсні контракти, а також опціони, є прикладами цього.

Форвардні операції — це валютна операція, яка засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) іноземну валюту/банківські метали у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого договору.[15] У форвардних контрактах строки передання валюти звичайно визначаються в 1, 2, 3, 6 та 12 місяців. При їх підписанні ніякі аванси, задатки тощо не допускаються. Відмова від виконання форвардних контрактів не допускається. Ці операції широко використовуються насамперед для страхування валютних ризиків. Характерними рисами цих операцій є те, що вони здійснюються на міжбанківському (позабіржовому) ринку, умови форвардного контракту не є строго формалізованими

і визначаються сторонами досить довільно. Тому ці умови й особливо ціни таких контрактів не є «прозорими» для інших учасників ринку.[24]

Ф'ючерсні операції — це теж різновид строкових операцій, в яких два контрагенти зобов'язуються купити або продати певну суму валюти в певний час за курсом, установленим у момент укладення угоди (купівлі-продажу ф'ючерсного контракту).[24] Вони проводяться тільки на біржах, під їх контролем, а форма і умови контрактів чітко уніфіковані. Ці відмінності від біржових операцій скорочуються до наступного. Розрахункова палата біржі обробляє розрахунки, пов'язані з купівлею і продажем ф'ючерсних контрактів, забезпечуючи своєчасність і точність платежів. Ф'ючерсний контракт може бути проданий на фондовому ринку до його остаточної оплати, що робить його предметом валютної діяльності. Кожен наступний продаж призведе до ціни, яка буде заявлена і стане ближче до реальної ціни, за якою валюта буде торгуватися, коли ф'ючерси будуть сплачені. Всі учасники ринку можуть бачити ціну та інші умови ф'ючерсних контрактів. Кожна біржа створює свій власний список валют, які купуються і продаються, а також типові контрактні обсяги, які засновані на десятках тисяч, сотнях тисяч або навіть мільйонах одиниць відповідної валюти. Тому великі банки та інші сильні фінансові суб'єкти часто беруть участь у торгівлі валютними ф'ючерсами.

Ціна валютного ф'ючерсу визначається за тією ж схемою, що й ціна форвардного контракту, тобто з урахуванням різниці в процентних ставках двох валют, що обмінюються. Ф'ючерсні операції широко застосовуються з метою страхування від валютних ризиків, тобто для хеджування, а також з метою одержання додаткового прибутку, тобто для спекуляції. [24]

Опціонні операції — це різновид строкових операцій, за яких між учасниками укладається особлива угода, що надає одному з них право (але не обов'язок) купити чи продати другому певну суму валюти в установлений строк (чи протягом певного строку) і за узгодженим сторонами курсом. [24] Така угода називається опціон.

У цій операції важливо розрізнити продавця опціону і покупця (власника), оскільки останньому належить право реалізації опціону. Якщо при настанні строку опціону власнику буде вигідно його реалізувати, то він вимагатиме від продавця опціону купити чи продати відповідну суму валюти, й останній зобов'язаний це зробити. Якщо власникові опціону не вигідно його реалізувати (наприклад поточний курс спот на ринку вищий від передбаченого в опціоні «пут»), то він відмовиться від реалізації опціону, про що повинен повідомити продавця, й останній зобов'язаний погодитися з цим рішенням. [24]

Крім цих операцій, на практиці застосовується цілий ряд похідних від них валютних операцій. До таких операцій можна віднести валютні свопи, арбітражні операції та ін.

Валютний своп — це комбінація двох конверсійних операцій з валютами на умовах спот і форвард, які здійснюються одночасно і розраховані на одну й ту саму валюту. Наприклад, на умовах спот долари США негайно продаються, а на умовах форварду у того ж контрагента долари купуються з поставкою через певний строк і за домовленим курсом. Валютний своп забезпечує зворотний рух валютного потоку, що дає можливість ефективно використовувати його в спекулятивних цілях, для хеджування валютними ризиками та управління валютною позицією банку.[24]

Валютний арбітраж — це комбінація з кількох операцій з купівлі та продажу двох чи кількох валют за різними курсами з метою одержання додаткового доходу. Це типова спекулятивна операція, що розрахована на дохід завдяки різниці в курсах на одному і тому ж ринку, але в різні строки (часовий арбітраж), або в один і той же час, але на різних ринках (просторовий арбітраж).[24]

Види валютного арбітражу [7]:

1. Від кількості валюти:

- простий валютний арбітраж, здійснюваний із двома валютами;
- складний (із трьома і більш валютами).

2. Від мети проведення:

- спекулятивний (спекулятивний арбітраж має на меті заробити на різниці валютних курсів у зв'язку з їхніми коливаннями. При цьому вихідна і кінцева валюти збігаються, тобто угода здійснюється за схемою: євро - долар США; долар - євро);

- конверсійний валютний арбітраж (конверсійний арбітраж насамперед має на меті купити найбільше вигідно необхідну валюту. Фактично - це використання конкурентних котирувань різних банків на одному чи різних валютних ринках. Його можливості ширші, оскільки різниця в курсах може бути не такою великою, як при спекулятивному арбітражі, при якому вона повинна не тільки покрити маржу між курсами покупця і продавця, але і дати прибуток).

3. За технікою проведення:

- вирівнювальний арбітраж - використання цінової диференціації з метою отримання прибутку. Може бути прямим (використання курсової різниці між валютами боржника та кредитора) і непрямим (бере участь третя валюта, яка купується за дуже низьким курсом та продається замість платежу);

- процентний арбітраж - капітал спрямовується в ті країни, де існують високі процентні ставки. Цей вид арбітражу пов'язаний з операціями на ринку позичкових капіталів і передбачає дві угоди щодо:

- отримання кредиту на іноземному ринку позичкових капіталів, де ставки нижчі;

- розміщення еквівалента запозичень інвалюти на національному ринку капіталу, де процентні ставки вищі. При цьому банк може укласти угоду з продажу на термін валюти позики з метою страхування від валютних ризиків (своп);

- валютно-процентний арбітраж - різновид процентного, заснований на використанні банком різниць процентних ставок за угодами, які здійснюються в різні терміни:

- покритий - с форвардним покриттям;
- непокритий - без форвардного покриття (не банки);

– диференційований (просторовий) арбітраж - використання цінової диференціації на різних валютних ринках. Відсутні відкрита позиція та валютний ризик. Арбітражери на відміну від спекулянтів ризикують менше. Вони, як правило, відкривають протилежні позиції в одній валюті на різні (однакові) терміни на одному або кількох пов'язаних між собою ринках, зменшуючи таким чином валютно-курсний ризик;

– часовий арбітраж - використання курсових коливань протягом певного часу (відкрита позиція).

У міру розвитку сучасних систем телекомунікацій створюються передумови для вирівнювання курсів валют на різних міжнародних ринках, завдяки чому зменшуються можливості для просторового арбітражу. Зате перехід більшості країн до плаваючих валютних курсів, які часто змінюються в часі, створює сприятливі умови для розвитку часового арбітражу. [7]

Валютний ринок окреслює середовище, де відбуваються операції з купівлі однієї валюти й одночасного продажу іншої валюти.

Основний обсяг валютних операцій не має прямого зв'язку з міжнародною торгівлею чи інвестуванням. Більшість таких операцій здійснюється між банками з метою отримання прибутку.[21]

Коли фірми беруть участь у міжнародній торгівлі, вони вступають у звичайні ділові відносини: купують, продають, беруть позичку та надають кредит.

Банк повинен розраховувати на одержання прибутку від продажу і купівлі валюти, тому пропонований курс купівлі валюти відрізняється від курсу продажу валюти. Якщо банк повинен купити якусь кількість іноземної валюти в клієнта, а потім перепродати її іншому клієнту, то він одержить від другого клієнта більш велику суму (у гривнях), ніж йому довелося заплатити першому. Різниця складе прибуток, чи «курсний прибуток» дилера.

Звичайно банки несуть і витрати при здійсненні операцій з іноземною валютою, і вони також повинні відніматися з «курсного прибутку», тому прибуток від операцій з іноземною валютою не такий великий, як може здатися з порівняння курсів продажу і купівлі валюти.

Таким чином, різноманітні валютні операції, а також сильна технологічна та організаційна підтримка їх виконання, пропонують оптимальні умови для досягнення наступних цілей: забезпечення ліквідності, рентабельності та управління валютними ризиками. В результаті, однією з основних обов'язків країн з перехідними економіками, як Україна, є прискорення розвитку валютного ринку.

1.3 Нормативно-правові основи діяльності банків на валютному ринку

Метою правового регулювання валютних операцій є забезпечення законності і правопорядку з дотриманням інтересів суб'єктів господарської діяльності. Аналіз законодавства і практики його застосування не дає підстав казати про встановлення на сьогодні режиму правопорядку в цій сфері. Розв'язання існуючої проблеми потребує насамперед чіткого визначення і закріплення в законі базових понять, без юридично коректного розуміння яких неможливо досягти оптимізації правового регулювання всього комплексу різноманітних валютних операцій суб'єктів господарювання. [20]

Відносини, що виникають у сфері здійснення валютних операцій, валютного регулювання і валютного нагляду, регулюються Конституцією України, Законом України «Про валюту і валютні операції», іншими законами України, а також нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону.[29]

В умовах відсутності в Україні необхідної методично-правової бази оцінки валютних ризиків, хеджування не набуло поширення. Тому учасники зовнішньоекономічної діяльності можуть застосовувати досить поширений метод мінімізації валютних ризиків — валютні застереження. «Валютне застереження — це умова, яку включають до тексту зовнішньоекономічної угоди. Її суть у тому, що валюта, за якою здійснюється платіж за контрактом, пов'язується із стійкішою

валютою (або декількома валютами), і сума платежу ставиться в залежність від змін курсу останньої. При цьому валюта платежу може збігатися з валютою ціни — тоді застереження буде прямим, а може і не збігатися — застереження буде опосередкованим». [45]

Суб'єктами валютних операцій є платники (у разі операцій з грошовими коштами у безготівковій або готівковій формі) або інші особи, що відчужують валютні цінності, та отримувачі (набувачі) таких цінностей або особи, що здійснюють переміщення валютних цінностей через кордон без їх відчуження.[24]

Валютне регулювання – це державна регламентація валютних операцій та державний вплив на них економічними методами з метою забезпечення економічної стабільності суспільства і держави та створення сприятливих умов зовнішньоекономічної діяльності.[2]

Валютний нагляд - система заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами валютного законодавства.[2]

Необхідно розрізнити терміни "розрахунок" і "платіж" з урахуванням того, що платежем є розрахунок у грошовій формі, а розрахунок передбачає компенсацію в будь-якій не забороненій законом і прийнятній для іншої сторони угоди формі певного блага (товарів, робіт, послуг тощо). [20]

На підставі аналізу валютного законодавства, можна зробити висновки про правомірність використання при розрахунках з нерезидентами будь-якої іноземної валюти, прийнятної для сторін договору. У разі здійснення валютної операції без необхідної, Закону України “Про валюту і валютні операції”, індивідуальної ліцензії, відповідальність несуть обидві сторони операції, незалежно від того, що договором обов'язок отримання ліцензії може бути покладено на одну з них. Якщо ж за Законом України “Про валюту і валютні операції” валютну операцію може бути здійснено особою без ліцензії, це означає її правомірність і для іншої сторони. [29]

Україна як самостійна держава здійснює зовнішньоторговельні та інші економічні зв'язки із зарубіжними країнами через свої органи та уповноважені

нею установи і організації. Режим здійснення валютних операцій на території України, загальні принципи валютного регулювання повноваження державних органів і функції банків та інших кредитно-фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права і обов'язки суб'єктів валютних відносин установлені Законом України “Про валюту і валютні операції”, а також іншими актами валютного законодавства. [29]

Велику кількість нормативних актів, що регулюють валютні відносини, видає Національний банк України. Галузь валютних відносин складають, з одного боку, широкий комплекс міжнародних валютних відносин, з іншого різноманітні внутрішньодержавні (внутрішні) валютні відносини. Міжнародні валютні відносини набувають свого прояву в межах різноманітних форм співпраці країн: при здійсненні зовнішньої торгівлі, наданні економічної і технічної допомоги, спільної діяльності в галузі капіталовкладень, міжнародних перевезеннях та ін. [22]

Внутрішньодержавні валютні відносини охоплюють суспільні зв'язки, що організуються державою при розробленні і проведенні національної валютної політики в зв'язку з утворенням, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих валютних фондів, необхідних для виконання певними суб'єктами своїх функцій. [14]

Валютні відносини є різновидом фінансових відносин і мають деякі специфічні особливості [3]:

- валютні відносини складаються в сфері фінансової діяльності держави, яка чітко регламентує порядок утворення і використання централізованих і децентралізованих валютних фондів;
- безпосереднім приводом для виникнення валютних відносин є здійснювана державою планова діяльність з утворення і використання необхідних валютних фондів. Ці фонди за своїм змістом є грошовими, але специфічною для них є та риса, що роль грошей у цих відносинах відіграють валютні цінності;
- об'єктом валютних відносин є валютні цінності, що є засобом платежу в міжнародних розрахунках, або ті, що можуть бути сурогатом таких

розрахункових засобів, тобто гроші. Це стосується і зобов'язань, пов'язаних з утворенням і використанням валютних фондів;

– особливість валютних відносин владно-майнового характеру полягає в еквівалентному, тобто двосторонньому руслі грошової та товарної форм між суб'єктами. В цих відносинах відбувається не перерозподіл вартості, а перерозподіл частини грошових коштів, за допомогою яких можливі міжнародний обмін та фінансове співробітництво:

– валютні відносини регулюються не тільки нормами фінансового, але і інших, перш за все цивільного, галузей права, тобто є комплексними. Але юридичні норми, що їх регулюють, складають окремий інститут фінансового права, оскільки визначаються особливим об'єктом, методом та принципами правового регулювання, а також значимістю для суспільного життя. Під механізмом правового регулювання валютних відносин слід розуміти сукупність взятих у своїй органічній єдності та взаємозв'язку правових засобів, за допомогою яких держава здійснює вплив на суспільні відносини, пов'язані з утворенням, розподілом і використанням валютних фондів. Цей механізм має деякі риси, які визначаються предметом та методом регульованих суспільних відносин.

Особливістю механізму правового регулювання валютних відносин є їх особлива владно-майнова природа, яка визначається розробленою державою моделлю функціонування національного валютного ринку України, формами участі резидентів в іноземних та міжнародних валютних ринках, участь в яких дозволяється законодавством України.[42]

Правовий режим валютних відносин в Україні можна визначити як режим валютних обмежень. Сутність такого режиму полягає в законодавчій або адміністративній забороні, лімітуванні або регламентації операцій з валютою або валютними цінностями.[16] Введення валютних обмежень може диктуватися економічними або політичними причинами.

Валютні обмеження полягають у дорученні керувати валютними операціями Національному банку, ліцензування валютних операцій, можливості

блокування валютних рахунків; до недавнього часу вимозі обов'язкового продажу частини валютного виторгу експортерів Національному банку. [36]

Одним з важливих валютних обмежень є заборона обігу і використання іноземних валют як платіжного засобу.

Таким чином, законодавство України встановлює загальний дозвіл ведення валютних операцій, але в суворо обмеженому порядку і при забороні здійснення певних дій. Згідно з вказаним загальним дозволом кожний конкретний суб'єкт має право бути власником валютних цінностей з усіма повноваженнями, що з цього випливають, - володіння, користування, розпорядження валютними цінностями. Але при загальному дозволі існують певні обмеження [6]:

- регулювання переказів та платежів за кордон, вивозу капіталів, репатріації прибутків, золота, грошових знаків та цінних паперів;
- обмеження вільної купівлі та продажу іноземних валют та введення обов'язкового продажу державі іноземної валюти в обмін на національну валюту за офіційним курсом (зараз це в Україні скасовано), але не законодавчим органом, а Національним банком;
- зосередження валютних операцій в центральних або спеціально уповноважених банках;
- контроль за створенням та ліквідацією авуарів резидентів в країні;
- контроль за створенням та ліквідацією авуарів нерезидентів - учасників валютних операцій в країні;
- контроль за інвестуванням нерезидентів в економіку України та резидентів в економіку інших країн;
- здійснення декларування, попереднього дозволу, контролю або заборони в здійсненні окремих видів валютних операцій.

Наведені вище валютні обмеження можуть виступати і в інших формах.

Основою правового регулювання валютних відносин є валютно-правові норми. Водночас ці норми мають характерні для всіх фінансово-правових норм

оцінки - державно-владний характер, імперативність і категоричність приписів. Це прямо впливає з валютної політики держави.

Правові відносини, що впливають з валютних операцій, характеризуються особливим складом суб'єктів, їх правами і обов'язками, а також об'єктом - валютними цінностями.

Закон України “Про валюту і валютні операції” до валютних цінностей відносить як валюту України, так і іноземну валюту; при цьому під іноземною валютою слід розуміти [29]:

- грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

- кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

- електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

- банківські метали - це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.[30]

Учасниками валютних правовідносин виступають уповноважені установи, резиденти, нерезиденти, які здійснюють валютні операції, суспільно-територіальні утворення, колективні суб'єкти, індивідуальні суб'єкти. Уповноважені установи - банки, небанківські фінансові установи та оператори поштового зв'язку, які отримали ліцензію Національного банку України згідно з Законом України “Про валюту і валютні операції”. [29]

В здійсненні валютної роботи бере участь широке коло державних органів загальної та спеціальної компетенції.

В сфері валютного регулювання широкими повноваженнями наділений Національний банк України. На нього покладено здійснення валютної політики, виходячи з принципів загальної економічної політики України. Національний банк контролює дотримання ліміту зовнішнього державного боргу і визначає при необхідності ліміти заборгованості в іноземній валюті банкам-нерезидентам. Національний банк наділений в межах, встановлених валютним законодавством, нормотворчими повноваженнями в галузі здійснення операції на валютному ринку України; його акти є обов'язковими для всіх юридичних і фізичних осіб і вступають в силу в строк, встановлений Національним банком. [22]

До компетенції Національного банку належить накопичення, зберігання і використання резервів валютних цінностей для здійснення державної валютної політики, встановлення способів визначення і використання валютних (обмінних) курсів іноземних валют, виражених у валюті України, курсів валютних цінностей, виражених в іноземній валюті або розрахункових (клірингових) одиницях. Національний банк контролює своєчасне надання звітів і документації про валютні операції за встановленими ним єдиними формами і публікує звіти про власні операції уповноважених банків.[31]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Сучасний стан розвитку валютного ринку України

Валютний ринок України та його регулювання займає провідне місце в економічній політиці держави, адже він є важливим не лише для банківських установ, але і для суб'єктів підприємницької діяльності та населення країни. Відповідно до зазначеного, валютне регулювання може бути стимулом для економічного розвитку в країні та передумовою для посилення позицій держави на світовому ринку. Розвиток валютних відносин всередині країни можливий за умови нормального функціонування ринку, на якому можна вільно продати та купити валюту.

Розвиток валютного ринку в Україні відбувався у три етапи. Перший етап тривав з 1991 року по жовтень 1994 року. Це був період пошуку концепції побудови економіки нової держави, в якому було закладено фундамент ідеології Національного банку України, сформульовано її головні завдання і пріоритети.

Другий етап – це період, що включав жовтень 1994 року - серпень 1996 року. Він почався після програми макроекономічної стабілізації, проголошеної урядом. Третій етап триває з вересня 1996 року, в той час була введена в обіг гривня як повноцінна національна валюта України. За сучасного стану економіки країни, ускладненого світовою фінансовою кризою та політичним конфліктом на території України, національний валютний ринок переживає не найкращі часи.[44, с. 96]

24 лютого 2022 року приймається Постанова Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». [27] Щодо діяльності валютного ринку, то цією постановою були передбачені такі правила [28]:

- призупинити роботу валютного ринку України, крім операцій продажу іноземної валюти клієнтами;
- зафіксувати офіційний курс станом на 24.02.2022;
- увести мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ);
- зупинити здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України.

Станом на 24 лютого 2022 року офіційний валютний курс був зафіксований на рівні 29,25 гривень за долар, він зріс на 27 копійок порівняно з попереднім банківським днем. У подальшому НБУ дещо пом'якшував валютні обмеження, у червні-липні 2022 року основні з них були такими (табл. 2.1). [49]

Таблиця 2.1 - Основні види валютних обмежень в Україні у 2022 р.

Вид валютного обмеження	Сутність валютного обмеження	Коментар-пояснення
Встановлення офіційного курсу гривні щодо долара (перехід з режиму плаваючого на режим фіксованого валютного курсу)	Станом на 24.02.2022 офіційний курс було зафіксовано на рівні 1 дол.=29,25 грн., з 21.07.2022 на рівні 1 дол.=36,57 грн.	Тимчасова (на період війни) відмова від плаваючого валютного курсу. Фіксований офіційний курс є основним якорем стабілізації очікувань та ключовим засобом виконання пріоритетних цілей НБУ (цінової та фінансової стабільності)
Граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями (якщо операція на суму 400 тис. грн і більше).	120 к. д. — з 08.06.2022. Однак застосовується також до операцій, які розпочаті з 05.04.2022; 365 к. д. — застосовується до операцій, розпочатих до 05.04.2022 (у період з 05.04.2022 по 07.06.2022 граничний строк розрахунків був установлений 90 к. д.)	Упродовж даного часу має бути закритий ЗЕД-контракт. Контроль за дотриманням цих граничних строків покладається на комерційні банки. З відміною воєнного стану повинно відбутись повернення до стандартного 365-денного періоду
Видача готівкових коштів в іноземній валюті з рахунку клієнта банку за межами України	Не більше еквіваленту 50000 грн на календарний місяць — якщо рахунок у національній валюті; не більше еквіваленту 10000 грн на день – якщо рахунок в іноземній валюті	Еквівалент визначається за курсом НБУ, який в умовах воєнного стану залишається незмінним
Операції з РФ і РБ	Заборона валютних розрахунків російськими та білоруськими рублями, розрахунків з учасниками з цих країн при використанні платіжних карток та інших електронних платіжних засобів та ін	Обмеження охоплюють практично всю сферу валютних розрахунків з учасниками з РФ і РБ

Джерело: складено автором за даними [49]

З початком військових дій Національний Банк України зреагував досить швидко та ввів ряд обмежувальних заходів на національному валютному ринку України. З часом деякі обмеження були послаблені, але інші залишаються до

закінчення масштабної військової діяльності. Таким чином держава здатна регулювати свою внутрішню макроекономічну ситуацію, що також допомагає захистити свої золотовалютні резерви і зменшити негативні наслідки спекулятивних настроїв та поведінки учасників ринку.

Організацію валютного ринку України згідно з чинним законодавством покладено на Національний банк України. До його повноважень відносяться: офіційний курс національної грошової одиниці до іноземних валют, організація торгів на валютному ринку та використання валютних інтервенцій з метою стабілізації валютного курсу, і вони є одними з першочергових цілей НБУ. Валютний ринок в Україні – це переважно міжбанківський ринок, адже саме в ході міжбанківських операцій здійснюється основний обсяг угод з купівлі-продажу іноземних валют. Шляхом проведення міжбанківських операцій на валютному ринку забезпечується обслуговування міжнародного обороту товарів, послуг і капіталів (міжнародних платежів). Суб'єктами валютного ринку є: продавці валюти; покупці валюти; посередники (рис. 2.1). [13]

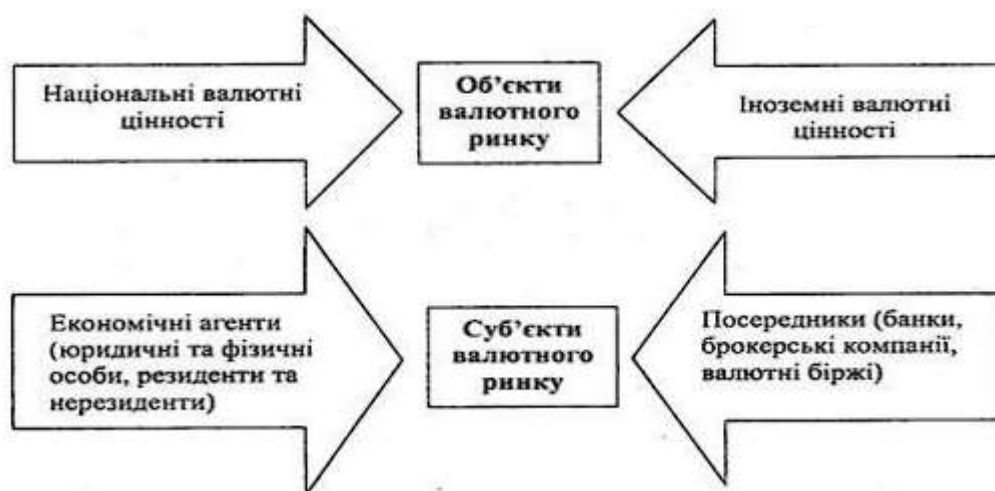

Рисунок 2.1 – Суб'єкти та об'єкти валютного ринку України [13]

До складу валютного ринку України, входять такі суб'єкти: Національний банк України; комерційні банки, які одержали ліцензію Національного банку на право здійснення операцій із валютними цінностями (уповноважені банки); інші кредитно – фінансові установи — резиденти (страхові, інвестиційні, дилерські компанії), які одержали ліцензію Національного банку; юридичні особи, які

уклали з уповноваженими банками угоди на відкриття пунктів обміну іноземної валюти. [47, с. 150]

На даний момент в Україні існують не вирішені проблеми економічного характеру, а саме: відсутність стабільності економіки, сильні коливання та загальна нестійкість національної валюти, із чого витікає ще одна проблема, така як: підвищений попит на іноземну валюту. Всі ці проблеми заважають ефективно функціонувати та розвиватись економіці України. Важкими негативними наслідками стають воєнні дії на території України і значні фінансові та людські втрати на цій основі. За таких обставин складно спрогнозувати, який саме буде розвиток валютного ринку в Україні.

Основним нормативним документом, який регламентує операції з іноземною валютою на території України є Закон України «Про валюту і валютні операції», втім, окрім нього існує ряд документів які чітко визначають дії учасників валютного ринку щодо проведення валютних операцій. НБУ впливає на валютні курси, проводить політику, спрямовану на збереження сприятливих умов для кредитної підтримки банківською системою процесів економічного розвитку з одночасним запобіганням утворенню монетарних ризиків для цінової стабільності. Валютно-курсова політика Національного банку України ґрунтується на принципах, визначених в Меморандумі про економічну та фінансову політику та передбачає послідовне запровадження гнучкого курсоутворення, посилення прозорості валютних інтервенцій з одночасним підвищенням питомої ваги валютних аукціонів, визначення офіційного курсу гривні за результатами торгів на міжбанківському валютному ринку, дотримання критеріїв ефективності, включаючи нижню межу щодо рівня чистих міжнародних резервів. [23, с. 4]

Скорочення резервів зумовили інтервенції НБУ та виплати за внутрішніми валютними зобов'язаннями держави, що компенсували валютні залучення. Слід відмітити, що найголовнішим інструментом грошово-кредитної політики, завдяки якому відбувається дія грошового каналу, є політика обов'язкового резервування, що полягає у встановленні центральним банком та дотриманні банківськими

установами відповідних нормативів резервування, що зобов'язує банки частину залучених депозитних коштів у т. ч. і в іноземній валюті (як строкових, так і до запитання) резервувати на спеціальному рахунку. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», а також Законом України «Про Національний банк України», НБУ самостійно встановлює норматив обов'язкових резервних вимог для банків.

Сучасна ситуація на валютному ринку визначається офіційними обмінними курсами, створеними всередині країни, рівнем золотовалютних резервів, валютними інтервенціями центрального банку, індексами доларизації економіки і т.д. Інформація про динаміку котирування валют на міжбанківському ринку в Україні представлена на рис. 2.2

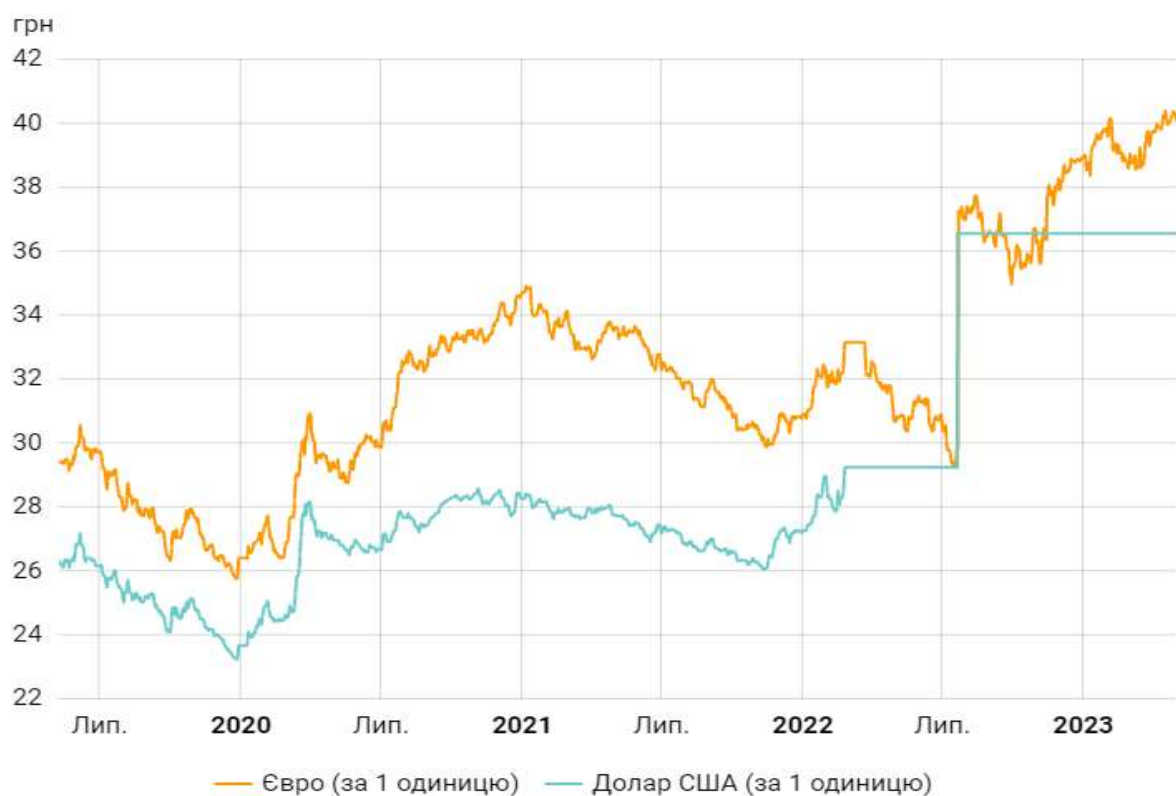

Рисунок 2.2 – Динаміка котирування валют на міжбанківському ринку в Україні протягом 2019-2023 рр. [22]

З рис.2.2 можливо зробити висновки, що курс валют на міжбанківському валютному ринку постійно змінюється. У першому півріччі 2020 року курс валют зменшився у порівнянні з 2019 роком, у 2021 році курс валют мав тенденцію до

невеликого збільшення та зменшенням у другому півріччі порівняно з 2020 роком, у 2022 курс зменшився порівняно з 2021, та у середині 2022 курс стрімко почав збільшуватись через початок повномасштабного вторгнення.

Економічні та політичні проблеми впливають на валютні котирування. Рішення державних центральних банків і міжнародних організацій щодо грошово-кредитної політики є основними змінними, що впливають на обмінний курс.

На валютному ринку найпоширенішими транзакціями є обмін (конверсія), кредитні та депозитні операції, інвестиції в цінні папери тощо. Динаміка купівлі-продажу іноземної валюти на безготівковому валютному ринку в Україні наведено на рис 2.3.

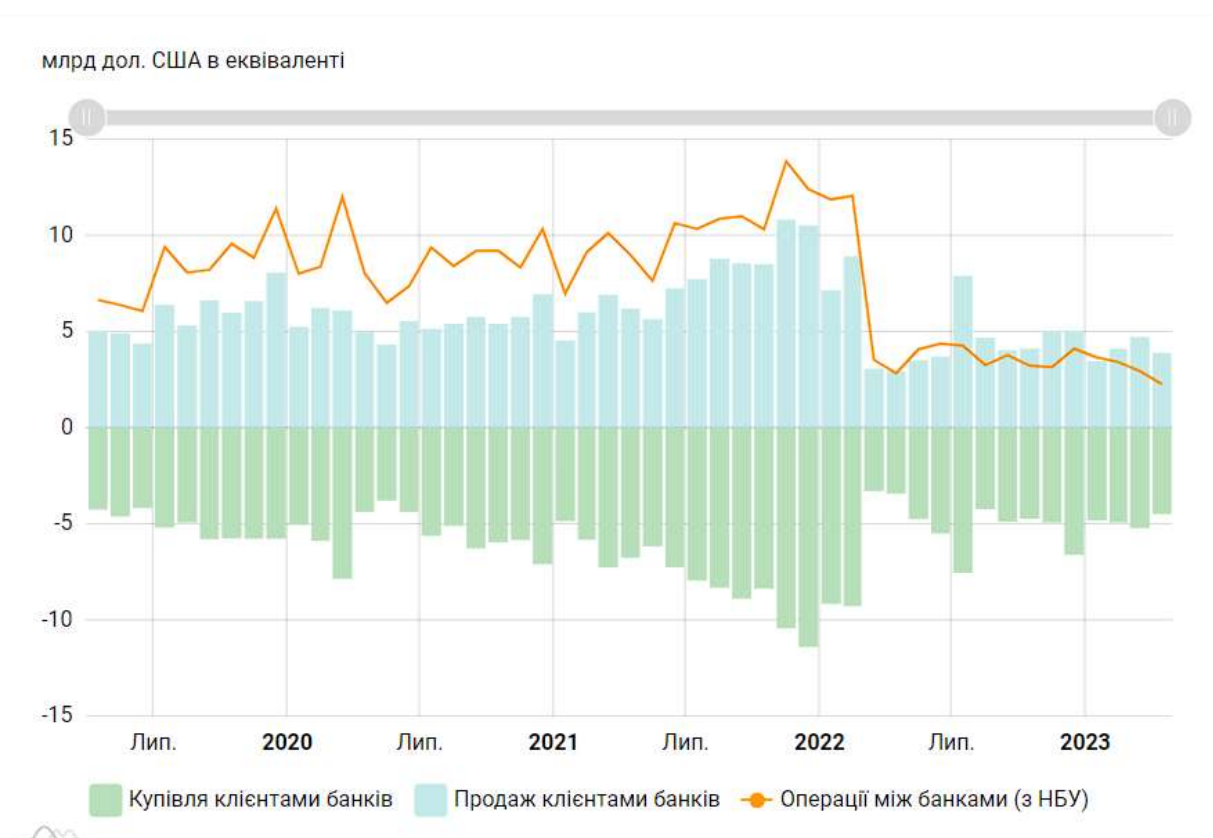

Рисунок 2.3 - Динаміка основних показників купівлі-продажу іноземної валюти на безготівковому валютному ринку в Україні протягом 2019-2023 рр.[22]

На рис 2.3 можна побачити, що обсяг торгів на безготівковому валютному ринку України зазвичай коливається в межах 5-10 мільярдів доларів США на місяць. Проте в період з березня по червень 2020 року, коли світова економіка зазнала впливу пандемії COVID-19, обсяг торгів на валютному ринку значно

знизився і становив близько 5 мільярдів доларів США на місяць. Після цього обсяги торгів повернулися до попереднього рівня і знову почали зростати від літа 2020 року. В період з квітня 2021 року обсяг торгів не перевищував 15 мільярдів доларів США на місяць, досягнувши піку в листопаді 2021 року, коли становив більше 13 мільярдів доларів США на місяць, в період з травня 2022 року до травня 2023 року змінюється з місяця на місяць. У травні 2022 року обсяг торгів склав приблизно 4,1 мільярдів доларів США, а потім почав зростати і досяг максимального рівня в липні 2022 року, коли обсяг торгів становив більше 7,9 мільярдів доларів США. Проте після липня 2022 року, обсяг торгів на валютному ринку зменшувався, аж до січня 2023 року, коли він склав близько 3,6 мільярдів доларів США. Після січня 2023 року обсяг торгів знову почав зростати, але до рівнів попереднього піку не досяг. З того часу обсяг торгів знову знизився.

Валютна інтервенція — значний разовий цілеспрямований вплив Національного банку на валютний ринок і валютний курс, що здійснюється шляхом продажу або закупівлі великих партій іноземної валюти. Валютна інтервенція здійснюється для регулювання курсу іноземних валют (ймовірно, в інтересах держави). НБУ здійснює валютні інтервенції шляхом купівлі, продажу або обміну іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку.[35] Динаміка зображена на рис. 2.4.

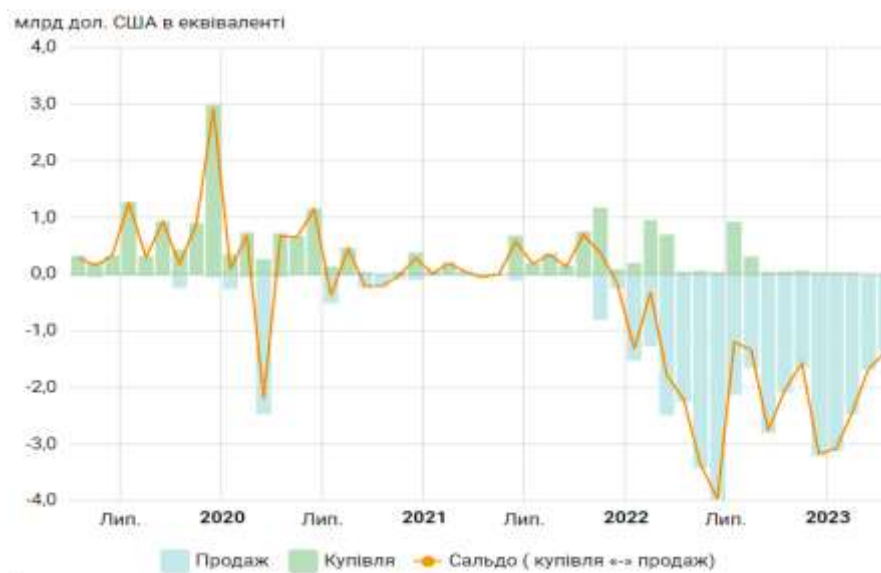

Рисунок 2.4. – Динаміка купівлі-продажу валюти НБУ протягом 2019-2023рр.[22]

На рис. 2.4., можна побачити, що в 2019 році НБУ купував більше валюти аніж продавав. В кінці 2019 року НБУ закупив найбільше валюти за період 2019-2023р.р. А от у березні 2020 майже всю продав. Починаючи з травня по листопад 2020 року НБУ купував більше валюти ніж продав. На початку 2022 року НБУ почав продавати валюту більше ніж купував, це триває і до тепер.

Успішна реалізація високоякісної грошово-кредитної політики НБУ відіграє значну роль у нинішньому економічному середовищі як один з ключових елементів у комплексній системі політики з збереження фінансової та макроекономічної стабільності та сприяння економічному зростанню.

Аналізуючи недоліки валютного ринку України, відзначимо, що вони проявляються у нестабільному валютному курсі гривні та слабкому експортному потенціалі країни, що не забезпечує належних валютних надходжень у країну.

Курс гривні до долара США та євро досить нестабільний. Фактори впливу на курс валют є як внутрішні, так і зовнішні. У такій ситуації на державному рівні потрібно розробити стратегічну програму розвитку національної економіки, яка буде передбачати основний напрямок економічного руху, державні орієнтири та шляхи подолання соціально-економічних проблем. [4, с. 19]

До недоліків варто віднести також підвищення валютних ризиків, які провокує залежність економіки України від долару, тобто високий рівень доларизації вітчизняної економіки. Валютна політика НБУ має бути скерована на розробку комплексу заходів, спрямованих на повернення довіри до національної валюти, лібералізації валютного ринку. [4, с. 19]

На разі вагоме значення має комунікативна політика, погіршення якої пов'язане з непередуманими, негативними коментарями на адресу банків з приводу того, що вони проводять спекулятивну політику на валютному ринку і не дотримуються вимог НБУ щодо кредитування. НБУ потрібно посилити резервні та нормативні вимоги до банків, що сприятиме підвищенню довіри до них та покращення ситуації. [5, с. 103]

2.2 Проблеми та перспективи розвитку діяльності банків на валютному ринку

При аналізі первинних причин знецінення національної валюти по відношенню до інших валют важливо мати на увазі, що Україна має товарну економіку, тобто рівень міжнародних цін в значній мірі визначає ВВП країни.

Таким чином, експортні валютні доходи призвели до валютного дисбалансу на валютному ринку України. Важливо відзначити наступне серед переліку причин девальвації гривні: несприятливі очікування, зниження прямих іноземних інвестицій, суттєве збільшення витрат на погашення державного боргу, девальвація валюти. Крім цих елементів, важливо відзначити сезонні та психологічні елементи, які мають рівний вплив на знецінення національної валюти країни. Ступінь тінізації економіки, виснаження її численних ресурсів, а також зниження ефективності монетарних і валютних регуляторних і превентивних дій Національного банку, все це має суттєвий вплив на ситуацію на валютному ринку. Рівень тінізації досить великий, а для боротьби з ним необхідно збільшити грошові заходи для залучення вкладів від населення і юридичних осіб; розробити і впровадити програму довгострокового фінансового кредитування, щоб залучити заощадження, заповнити валютний ринок ресурсами, і спрямувати ці ресурси на розвиток реального сектора економіки, а не стимулювати спекулятивні ігри; забезпечити передбачуваність; і поліпшити структуру грошової маси шляхом зменшення її готівкової частини. Крім того, необхідно посилити бюджетний нагляд, який включає розробку та впровадження антикорупційних ініціатив, реформування податкового кодексу для компенсації експортного ПДВ, підвищення прозорості закупівель як центральними, так і місцевими органами влади.

Доларизація внутрішньої економіки, нерозривно пов'язана з процесами глобалізації (злиття національних грошових систем) та інтернаціоналізації

виробництва, є наступним великим питанням, з яким стикається валютний ринок України. Ця проблема не може бути повністю вирішена.

Україна є однією з країн, де переважає неформальна доларизація. З огляду на це, боротьба з доларизацією як фінансовим і економічним явищем і ризиками, які вона становить, стає ключовим напрямком політики НБУ як передумовою для підтримки контрольованої грошової системи. Доларизація має негативний вплив як на загальну економіку країни, так і на ситуацію на валютному ринку. Це лише частковий перелік негативних наслідків високої доларизації внутрішньої економіки, включаючи неможливість фізичних і юридичних осіб погасити позики, надані в іноземній валюті, ризик для стабільності українських банків, проблеми з борговими компаніями, що реструктуризують зовнішні кредити, збільшення державного боргу, витік капіталу, а також нездатність НБУ утримувати курс гривні. Насправді, державні фінансові інвестиції (особливо ті, які робляться для рефінансування банків) служать лише для зменшення резервів Національного банку, а не для стимулювання зростання виробництва.

Аналізуючи недоліки валютного ринку України, відзначимо, що вони проявлялися у нестабільному валютному курсі гривні та слабкому експортному потенціалі країни, що не забезпечує належних валютних надходжень у країну. Сьогодні поліпшення ефективності функціонування українського валютного ринку, на наш погляд, можна досягти шляхом використання наступних методів [42]:

- зменшити рівень доларизації української економіки через підвищення привабливості гривисвих активів; у
- удосконалити правила роботи учасників ринку та дотримуватися чітких принципів та процедури
- розвивати систему внутрішнього ринку з урахуванням міжнародної практики та запроваджувати нові види міжнародних розрахунків;
- покращити роботу з моніторингу валютних ризиків;
- удосконалити механізми контролю та протидії валютним спекуляціям;

- застосувати процедури для упередження валютних ризиків та недопущення формування інших дисбалансів, пов'язаних із здійсненням операцій капітального характеру в іноземній валюті.

У зв'язку з високим ступенем доларизації української економіки і привабливістю іноземних валютних депозитів існує також небезпека валютної волатильності, яка була очевидною на нинішньому етапі зростання місцевого валютного ринку. Криза банківського сектора виникла внаслідок надмірної чутливості до коливань валютних курсів і величезних обсягів валютних і кредитних операцій.

Національний банк повинен взяти на себе ініціативу у вирішенні проблем шляхом вдосконалення існуючого та прийняття нового валютного законодавства з метою розширення валютного ринку України, підвищення довіри та привабливості співпраці міжнародних партнерів з внутрішніми суб'єктами валютних відносин.

Немає єдиного законодавства, яке б охоплювало всі аспекти валютного управління та регулювання в Україні. Статті законодавства в основному є декларативними і містять посилання один на одного, отже, немає чіткого розподілу ролей валютного регулювання та валютного контролю між державними органами відповідно до поточної нормативної бази. Національному банку України дозволяється встановлювати і публікувати офіційний курс гривні, контролювати ставку рефінансування, купувати і продавати цінні папери, використовувати золоті та валютні резерви, а також використовувати інші інструменти для контролю над грошовою подачею.

Також у існуючій нормативно-науковій літературі не існує чіткого розподілу функцій валютного регулювання та валютного контролю між державними органами, не визначено механізми встановлення режиму валютного курсу, що, у свою чергу, ускладнює можливість прогнозувати валютний ринок. [20]

Можна виділити ключові вимоги, які необхідні для успішного функціонування валютного ринку. А саме, забезпечення відповідної ліквідності.

Ця умова припускає існування офіційних резервів в урядів країн, які приймають участь у міжнародній торгівлі. Також потребує стимулів для того, щоб комерційні банки, які діють в якості дилерів, що торгують іноземною валютою, мали достатні її резерви для забезпечення потреб приватного сектору. [20]

Дія механізму регулювання. Ця умова потребує, щоб окремі країни проводили економічну та фінансову політику, яка б сприяла підтриманню збалансованої міжнародної системи платежів. Також є потреба у створенні фінансових механізмів забезпечування регулювання платіжного балансу, а також щоб уряди країн сприяли збереженню рівноваги на ринках іноземної валюти.[9]

Для України питання про те, як ефективно організувати внутрішній валютний ринок, залишається дуже важливим. Тому що економіка просто не може працювати без функціонування валютного ринку. Уряд повинен контролювати і заохочувати зростання валютного ринку. Валютний ринок повинен забезпечити поліпшення операційних процедур валютного ринку. Національний банк України зробив суттєвий внесок у розвиток стабільної та самодостатньої фінансової системи в країні.

Після вивчення динаміки національної валюти важливо звернути увагу на ключові питання, які потребують негайної уваги:

1. Тенденції до девальвації валюти по відношенню до інших валют, що завдає шкоди економічному зростанню та інфляції;
2. Широкий спектр коливань курсу гривні;
3. Рівень доларизації збільшився в результаті великого зростання попиту населення на іноземні гроші внаслідок зниження довіри до національної валюти.

Таким чином, нинішня ситуація на валютному ринку України характеризується специфічними викликами, які перешкоджають його ефективній роботі. Це девальвація гривні, зростаючий попит населення на іноземні валюти, зростання рівня доларизації української економіки і так далі. Для стабілізації валютного ринку і національної валюти в Україні необхідні ряд дій, зокрема: поліпшення статусу і структури платіжного балансу України, зменшення і ліквідація зовнішнього кредитного боргу України тощо.

Враховуючи інфляційні проблеми та особливості поточного валютного регулювання в Україні, доцільно запропонувати наступні шляхи поліпшення розвитку валютних операцій у комерційних банках:

1. стабільність нормативних стандартів, часті зміни яких перешкоджають ефективності міжнародної економічної діяльності і значно ускладнюють планування валютних операцій в банках;

2. встановлення достатньо еластичної валютної політики, методів обмеження потоку капіталу, режиму функціонування валютного ринку, засобів поповнення золотих і валютних резервів, основних напрямків їх використання;

3. важливо вирішити питання репатріації українських грошей з офшорних зон і створення сприятливого інвестиційного клімату в країні для місцевих та іноземних інвесторів;

4. Зменшувати рівень доларизацію економіки, розширювати фінансово-економічний простір національної валюти, зміцнювати її ринкову цінність і забезпечувати поповнення золотовалютних резервів країни і зменшувати ризик знецінення.

Розвиток валютних операцій комерційних банків в Україні неможливий без всебічного вивчення теоретичних особливостей кредитної та фінансової діяльності комерційних банків, розуміння міжнародного досвіду. Системний підхід допоможе нашій країні побудувати відповідний режим валютних операцій, підвищити обмінний курс національної валюти та сприяти інноваційному та інвестиційному процесу для прискорення економічного зростання.

Інноваційні рішення на валютному ринку в першу чергу асоціюються з цифровими валютами. До кінця 2022 року планувалося запуснути перший реальний кейс з егривнею, завданням якого було до кінця наступного року повністю відтестувати, відпілотувати, щоб потім запуснути на масштабному рівні. Так, з ціллю, надати можливість Національному банку проаналізувати потенціал використання блокчейн-технології при випуску е-гривні, за підтримки Міністерства цифрової трансформації України, допомагати виступила фінтех компанія Bitt та Таскомбанк, разом вони запускають пілотний проект електронних

грошей на базі блокчейну Stellar. Основними завданнями, які будуть реалізуватись є впровадження електронних грошей для програмованих виплат заробітної плати працівникам ДП «Дія», розрахунків з мерчантами, а також проведення P2P платежів. Для наших громадян е-гривня, сприятиме суттєвому здешевленню грошових транзакцій та дозволить підвищити рівень безпеки особистих фінансів.[38]

На сучасному етапі економічного розвитку країни основними завданнями валютної політики Національного банку України є:

- відновлення курсової стабільності гривні;
- ефективне управління міжнародними резервами;
- забезпечення збалансованості платіжного балансу країни;
- вдосконалення організаційної структури внутрішнього валютного ринку;
- створення сприятливих умов для інвестування коштів резидентами і нерезидентами у національну економіку;
- затвердження програми співробітництва з МВФ для підтримки гривні;
- підвищення прозорості і передбачуваності операцій НБУ на валютному ринку;
- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики;
- удосконалення нормативної бази НБУ;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків;
- удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям;
- стимулювання експорту і забезпечення рівноваги платіжного балансу [8].

В умовах відкритості української економіки національні регуляторні механізми здебільшого характеризуються лібералізмом, що, зокрема,

максимально відкриває доступ до ринку іноземного капіталу та іноземної валюти. Наслідки лібералізації валютного ринку в Україні, що були характерні для національної фінансової системи в останні роки, мають як позитивні, так і негативні наслідки. [12]

Визначимо переваги лібералізації валютного ринку в Україні [12;39]:

- 1) зменшення валютної обмеженості на ринку;
- 2) отримання додаткових ресурсів валютним ринком;
- 3) стабілізація курсу, що призводить до утримання курсу національної валюти на відносно сталих позиціях;
- 4) забезпечення процесу ефективного використання залученого капіталу;
- 5) зростання обсягів прямих іноземних інвестицій;
- 6) налагодження взаємодії між національними фінансовими інституціями та міжнародними фінансовими установами;
- 7) підвищення якості фінансового обслуговування банківськими установами;
- 8) розширення переліку банківських валютних операцій;
- 9) відкриття доступу до міжнародних ринків валют;
- 10) розширення обсягів іноземного капіталу та доступу до іноземних ринків;
- 11) розвиток процесів планування, організації, регулювання, аналізу, проєкції розвитку валютних ринків шляхом аналізу їх динаміки у системі міжнародних фінансових відносин, а не лише в системі національної фінансово-економічної системи;
- 12) реалізація системи управління ризиками на валютному ринку шляхом реалізації провідного міжнародного досвіду;
- 13) застосування сучасних технологій шляхом обміну інформацією та досвідом інноваційного розвитку валютних ринків;
- 14) запровадження якісно нових стандартів обслуговування у системі роботи валютного ринку;
- 15) розвиток систем корпоративного управління;

16) розвиток банківської системи, її удосконалення, приведення до європейських стандартів.

Ліберальні підходи до побудови валютного ринку мають і негативні результати, зокрема, можна визначити наступні [1;10]:

1) банківська система України має низькі конкурентні позиції на глобальному фінансовому ринку через низький рівень капіталізації національних банків та їх обмежений доступ до валюти;

2) зростання долі іноземних банків на банківському ринку України, завоювання нових сегментів ринку шляхом витіснення вітчизняних банків, що мають слабші конкурентні позиції;

3) вплив міжнародних фінансових та валютних кризових ситуацій на банківську систему та валютний ринок є вищим в умовах його лібералізації;

4) наявність спекулятивного попиту та проведення спекулятивних операцій в умовах обмеження регуляторних механізмів валютного ринку;

5) підвищення ризиків витоку капіталу за кордон,

6) вплив міжнародного валютного ринку та окремих його суб'єктів на діяльність національного валютного ринку та банківської системи на користь міжнародних гравців;

7) вразливість національного валютного ринку до міжнародних трансформацій та коливань світового валютного ринку;

8) захід на валютний ринок нестабільних фінансових гравців – банків із низьким рівнем капіталізації та високим ступенем фінансової нестабільності.

Аналізуючи процеси лібералізації валютного ринку доцільно визначити, що така система має багато переваг, є необхідною в умовах становлення валютного ринку для нашої країни, тому що Україна ще не є масштабним гравцем на глобальних валютних майданчиках.

ВИСНОВКИ

Валютний ринок має власну інфраструктуру і широко розвинуту систему сучасних комунікацій, що забезпечують оперативний зв'язок між суб'єктами ринку не тільки в межах окремих країн, а й у світовому масштабі. Залежно від організації торгівлі валютний ринок поділяється на біржовий і позабіржовий. На біржовому ринку торгівля валютою здійснюється організовано на спеціальному майданчику, який називається валютною біржею. Прискорено розвивається позабіржова валютна торгівля, коли продавці і покупці валюти виступають у прямих зв'язках між собою. Сучасні засоби зв'язку й електронні інформаційні технології дають змогу зробити це значно швидше й дешевше, ніж через біржу.

Валютна операція у широкому розумінні — це конкретна форма прояву валютних відносин у народногосподарській практиці, у вузькому розумінні — операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, використанням валютних цінностей як засобу платежу в міжнародному обороті, увезенням, вивезенням, переказуванням на територію країни та за її межі валютних цінностей.

Касові операції полягають у купівлі-продажу валюти на умовах поставки її не пізніше другого робочого дня з дня укладення угоди за курсом, узгодженим у момент її підписання. Такі угоди можуть передбачати поставку валюти в той же день, на наступний робочий день, проте найчастіше — на другий робочий день. Ця остання угода називається «спот», а касові операції на цій умові — «операції спот». Вони дають можливість їх учасникам оперативно задовольнити свої потреби у валюті на вигідних умовах.

На підставі аналізу валютного законодавства, можна зробити висновки про правомірність використання при розрахунках з нерезидентами будь-якої іноземної валюти, прийнятної для сторін договору. У разі здійснення валютної операції без необхідної, згідно Закону України “Про валюту і валютні операції”, індивідуальної ліцензії, відповідальність несуть обидві сторони операції,

незалежно від того, що договором обов'язок отримання ліцензії може бути покладено на одну з них.

Внутрішньодержавні валютні відносини охоплюють суспільні зв'язки, що організуються державою при розробленні і проведенні національної валютної політики в зв'язку з утворенням, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих валютних фондів, необхідних для виконання певними суб'єктами своїх функцій.

Валютний ринок України та його регулювання займає провідне місце в економічній політиці держави, адже він є важливим не лише для банківських установ, але і для суб'єктів підприємницької діяльності та населення країни. Валютне регулювання може бути стимулом для економічного розвитку в країні та передумовою для посилення позицій держави на світовому ринку. Розвиток валютних відносин всередині країни можливий за умови нормального функціонування ринку, на якому можна вільно продати та купити валюту.

До складу валютного ринку України, входять такі суб'єкти: Національний банк України; комерційні банки, які одержали ліцензію Національного банку на право здійснення операцій із валютними цінностями (уповноважені банки); інші кредитно – фінансові установи — резиденти (страхові, інвестиційні, дилерські компанії), які одержали ліцензію Національного банку; юридичні особи, які уклали з уповноваженими банками угоди на відкриття пунктів обміну іноземної валюти.

Сучасна ситуація на валютному ринку визначається офіційними обмінними курсами, створеними всередині країни, рівнем золотовалютних резервів, валютними інтервенціями центрального банку, індексами доларизації економіки і т.д. Економічні та політичні проблеми впливають на валютні котирування. Рішення державних центральних банків і міжнародних організацій щодо грошово-кредитної політики є основними змінними, що впливають на обмінний курс.

Нинішня ситуація на валютному ринку України характеризується специфічними викликами, які перешкоджають його ефективній роботі. Це

девальвація гривні, зростаючий попит населення на іноземні валюти, зростання рівня доларизації української економіки і так далі. Для стабілізації валютного ринку і національної валюти в Україні необхідні ряд дій, зокрема: поліпшення статусу і структури платіжного балансу України, зменшення і ліквідація зовнішнього кредитного боргу України тощо.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Aklin M., Arias E., Gray J. Inflation concerns and mass preferences over exchange-rate policy. *Economics & Politics*. 2022. Volume 34, Issue 1. PP. 5–40. DOI: <https://doi.org/10.1111/escp.12176> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Барановський О. І. Валютне регулювання. *Енциклопедія Сучасної України*. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-33050> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Береславський А. Незбалансованість валютного ринку України. *Бюлетень Національного банку України*. 2013. № 3. С. 3-9.
4. Богацька Н. М. Регулювання валютного ринку національним банком України. Н.М. Богацька. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. С. 18-23.
5. Бодрова Н.Є. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи. Н.Є. Бодрова. *Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка»*. 2016. № 1. С. 102–114.
6. Божидарнік Н. Особливості валютного контролю в Україні. *Економічні науки*. 2011. № 8 (29). С. 3.
7. Божидарнік Н. В., Божидарнік Т. В. Валютні операції : Підручник. Центр учб. літ., 2013. 698 с.
8. Болдова А.А. Проблематика глобальної фінансової нестабільності України Концептуальні засади менеджменту та фінансів в умовах глобальної нестабільності. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної інтернетконференції «Актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах»* (14 березня 2019 р.). Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. С 209-210.
9. Болдова А. А., Болдова Ю. А. Деякі аспекти розвитку валютного ринку в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. № 2. С. 33–45. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2019.33-45> (дата звернення: 15.05.2023).

10. Berka M., Devereux M. B., Engel C. Real exchange rate adjustment and sectoral productivity in the Eurozone. *Am Econ Rev.* 2018. № 108 (6). PP. 1543–1581. URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.20151045> (дата звернення: 14.05.2023).

11. Bhowmik, D. (2018). An Econometric Analysis of World GDP Share of India during 1960-2015. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 40-55. DOI: 10.21272/sec.2(1).40-55.2018.

12. Byun Z. S. Y.-C. Knowledge Discovery on Cryptocurrency Exchange Rate Prediction Using Machine Learning Pipelines. Academic Editors: Gianvito Pio, Roberto Corizzo and Michelangelo. *Sensors* 2022. № 22 (5). 1740. DOI: <https://doi.org/10.3390/s22051740> (дата звернення: 20.05.2023).

13. Валютний ринок. Studopedia. URL: https://studopedia.su/4_18052_valyutniy-rinok-sutnist-objekti-ta-subiekty-tsina-infrastruktura.html. (дата звернення: 10.04.2023).

14. Васильєва В., Васильченко О. Фінансовий ринок : Навч. посіб. Центр учб. літ., 2008. 368 с.

15. Використання форвардів в умовах нового валютного регулювання: Національний Банк України. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Instrumentu_hedjyvannia_valytnuh_ruzukiv_pr_2020-02-05.pdf?v=4. (дата звернення: 06.04.2023).

16. Гетманцев Д. О., Шукліна Н. Г. Банківське право України : Навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 344 с.

17. Гуменюк І. Валютний ринок та особливості його функціонування. Стратегічні орієнтири. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1518>. (дата звернення: 10.04.2023).

18. Івасів Б., Прийдун Л., Рудан В. Міжнародні розрахунки та валютні операції. 46-те вид. Тернопіль : Вектор, 2013. 572 с.

19. Корнилюк Р. В. Валютний ринок та валютні системи. Bankografo. URL: <http://www.plus.bankografo.com/kneu/upload/slides/Slide%206.pdf>. (дата звернення: 02.04.2023).

20. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL:<http://www.minfin.gov.ua>. (дата звернення: 23.05.2023).
21. Мозговий О. М., Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць «фінанси підприємств»: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 557 с.
22. Національний банк України. Офіційний сайт: URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?startDate=09.05.2019&endDate=09.05.2023> (дата звернення: 18.05.2023).
23. Національний банк України: Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України на 2016-2020 роки: URL https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_intervention_strategy_NBU.pdf?v=4. (дата звернення: 18.05.2023).
24. Пахомова І. Г., Прушківський В. Г. Конспект лекцій. Національний університет «Запорізька політехніка». 2019. Т. 2.
25. Патерило І. В. Валютне регулювання та валютна політика як важливі інструменти механізму державного регулювання національної економіки. 2011.
26. Поняття та класифікація валютних операцій. BukLib. URL: <https://buklib.net/books/23700/> (дата звернення: 18.04.2023).
27. Постанова Правління НБУ №18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18. (дата звернення: 17.05.2023)
28. Постанова Правління НБУ №18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Резолюція. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.
29. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII : станом на 1 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
30. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними :

Закон України від 18.11.1997 р. № 637/97-ВР : станом на 16 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-вр#Text>.

31. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями : Положення Нац. банку України від 02.01.2019 р. № 2 : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text>.

32. Про затвердження Положення про порядок видачі ліцензій на здійснення валютних операцій : Постанова Нац. банку України від 31.03.2023 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043500-23#Text> .

33. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 р. № 1 : станом на 16 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001500-19#Text> .

34. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text>.

35. Результати валютних інтервенцій НБУ (2018-2023). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/intervention/> (дата звернення: 11.04.2023).

36. Рибаченко К.В. Моделювання стану валютного ринку України. К.В. Рибаченко. - URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2023)

37. Рогач О. І., Філіпенко А. С., Шемет Т. С. Міжнародні фінанси : Підручник / ред. О. І. Рогача. Либідь, 2003. 784 с.

38. Рябокінь М.В. Виклик впровадження цифрової валюти центрального банку у контексті нової еволюційної форми грошей в Україні: світовий досвід. Економіка та суспільство. 2022. Випуск № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-63> (дата звернення: 06.04.2023)

39. Salomao J., Varela L. Exchange Rate Exposure and Firm Dynamics Get access Arrow. The Review of Economic Studies. 2022. Volume 89, Issue 1. PP. 481–514. DOI: <https://doi.org/10.1093/restud/rdab032> (дата звернення: 28.04.2022).

40. Tommaso F. D. (2018). How Public R&D Funding Can Be Profitable in Europe and in International Financial Markets? *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(4), 13-19. DOI:[http://doi.org/10.21272/fmir.2\(4\).13-19.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(4).13-19.2018)

41. Tommaso F. D. Tommaso. (2018). What are the Costs and Benefits of a International Corporate Governance Reregulation? *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(3), 62-67. DOI: 10.21272/fmir.2(3).62-67.2018.

42. Слободяник А.М Світовий валютний ринок: тенденції сучасного розвитку. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/download/8171/7800>. (дата звернення: 18.04.2023)

43. Сулейманова С. Р. Правові обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу в Україні : Дисертація. Одеса, 2017. 229 с.

44. Сусіденко Ю.В. Основні тенденції розвитку валютного ринку України [Електронний ресурс]. Ю.В.Сусіденко, А.О. Яремко. *Право і суспільство*. 2017. № 12 (27). С. 95-99. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/79.pdf> (дата звернення: 13.04.2023).

45. Сутність та структура валютного ринку. Бібліотека економіста. URL: <https://library.if.ua/book/93/6448.html> (дата звернення: 23.05.2023).

46. Prince, T. (2017). Behavioral Finance and the Business Cycle. *Business Ethics and Leadership*, 1(4), 28-48. DOI: 10.21272/bel.1(4).28-48.2017

47. Хіміч І. Валютний ринок України: оцінка тенденцій і основних антикризових заходів стабілізаційної політики. Ірина Хіміч, Наталія Юрик, Ірина Котовська. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. - вип. 1 (18). - С. 149-165.

48. Чирка Д. Валютні операції як основа валютного ринку. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 7. С. 130.

49. Чубарь О., Лозицька А. Обмежувальні заходи на валютному ринку України, викликані початком військових дій. *Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти*. 2020. Зб. матеріалів VII Всеукр. науково-практ. конф. С. 98–99.

50. Шарова С. В., Рудьковський Д. О. Проблеми розвитку валютного ринку України в контексті забезпечення фінансової незалежності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_12_38. (дата звернення: 01.05.2023)

51. Примостка Л. О. Перспективи розвитку ринку валютних деривативів в Україні. Наукові праці НДФІ. 2018. Вип. 2. С. 71-74.

52. Фінансовий бізнес: інновації, фінтех, регулювання: міжнародна колективна монографія. За наук. ред. д.е.н., проф. Примостки Л.О. Київ.: КНЕУ, 2022. 375 с.